

Шадюк В.В.

студентка,

Науковий керівник: Святошнюк О.Л.

кандидат юридичних наук,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

МЕДІАЦІЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Прийнято вважати, що звернення до суду по господарським, цивільним чи іншим спорам є традиційною формою захисту порушених прав та інтересів. Судова форма захисту, в основу якої покладено змагальний процес, була і залишається провідною. Однак, у практиці багатьох країн закріпились інші механізми вирішення спору, тобто третейський суд, арбітрування, переговори та медіація. Перевагою впровадження таких механізмів є, перш за все, надання особі можливості обирати на власний розсуд спосіб ліквідації спору та зменшення навантаження на національні суди [1, с. 59].

Даний інститут широко застосовується на практиці і в Європі, і на інших континентах. Відомий факт – якщо існує прогресивний інститут в Європі, то варто очікувати його появи в Україні, й інститут медіації не став виключенням.

В Україні відновне правосуддя знаходиться лише на початковому етапі свого розвитку, оскільки спеціального Закону «Про медіацію» ще не було прийнято і наразі він знаходиться на стадії законопроекту. Дана проблема викликана тим, що довгий час питання необхідності цього закону було дискусійним серед вчених через ряд проблем. По-перше, медіація це своєрідний спосіб вирішення конфлікту, який повинен регулюватися особливим законодавством. По-друге, постає проблема прийняття суспільством даної процедури. А тому питання медіації у цивільному процесі потребує подальших наукових досліджень у різних напрямках та перспектив його розвитку в нашій країні.

Світовий досвід свідчить про успішність даного інституту у цивільному процесі, зокрема, в аспекті вирішення приватноправових спорів щодо поділу майна, батьківської опіки над дітьми у випадку розлучення тощо [2, с. 59]. Але, оскільки держави по-різному пристосовують даний правовий інститут у своє законодавство, то універсальної моделі запровадження медіації в цивільний процес не існує. До того ж, можна визначити два фактори, від яких залежить успіх подібної адаптації. По-перше, це ступінь готовності суспільства визнати процедуру медіації та активно нею користуватися. По-друге, це правильна діяльність держави щодо впровадження такої процедури, спираючись на прогресивний досвід зарубіжних країн [1, с. 63].

Саме тут можна спостерігати першу проблему застосування медіації взагалі, а саме психологічний аспект. Людина-істота дуже складна, й тому навіть в простих ситуаціях може везти себе нелогічно, всупереч здоровому глузду. Тому насправді досягнення примирення конфліктуючих сторін шляхом взаємного вибачення є дуже складним процесом. Жодна людина, як правило, не хоче визнавати свою вину, до того ж в такому принциповому конфлікті.

Але є важливий фактор, який може схилити особу до використання саме медіації. Мова йде про те, що кожна особа розуміє, як працює судова система. Судове провадження – далеко не

простий і не швидкий процес, й люди, як правило, завжди прагнуть це провадження оминати, а медіація – це безумовно прискорення вирішення конфлікту. Тому засіб розв’язання спору з мінімальним навантаженням на суди – це фактично ідеальний варіант.

Закон «Про медіацію» дав наступне визначення медіації – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [3, п. 1, ч. 1, ст. 1]. Дане поняття закрило всі питання дискусій серед вчених щодо його визначення, але це лише невелика частина проблем щодо самого змісту і процедури, а тому, незважаючи на велику кількість змін до законопроекту він все ще містить ряд недоліків.

Щодо самої процедури проведення, то вона чітко прописана, але на практиці можуть виникнути деякі проблеми, які наразі розглядати недоречно до прийняття самого закону. А щодо теоретичних питань, то є дві пропозиції.

По-перше, на мою думку, медіатор повинен мати вищу юридичну освіту, а не якусь іншу. Оскільки, сторони звертаються до медіатора саме з правовим спором, який стосується і матеріального, і процесуального права, то він повинен володіти даними знаннями. Навіть, якщо таку людину просвітити в цих питаннях, то за 90 годин навчання, як вказано в законі, він навряд чи стане хорошим спеціалістом, на відміну від, хоча б, чотирьохрічного досвіду. Також він повинен володіти українською мовою для того, щоб згода була написана правовою мовою з урахуванням всіх доводів сторін та обставин справи, для можливості подальшого судового оскарження в суді першої чи апеляційної інстанції.

Законопроект передбачав наявність реєстру медіаторів, ведення та оприлюднення яких здійснюється об’єднаннями медіаторів та організаціями, що забезпечують проведення медіації [3, с. 13]. Але доречним було б зробити Єдиний реєстр медіаторів України, що забезпечить більшу прозорість у їх діяльності та зменшить розшарування. Також варто, щоб цей реєстр контролював один орган, а не, наприклад, якісь об’єднання діяльність яких навіть не вказано в законі.

Також варто відрізнити інститут врегулювання спору за участі судді, який пов'язаний з медіацією, але суттєво від нього відрізняється. Врегулювання спору за участю судді застосовують тільки до початку розгляду справи по суті, за згодою сторін і протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про проведення врегулювання. Що стосується медіації, то все відбувається за згодою сторін: і на якій стадії вона буде застосована, і яка буде її тривалість [4, с. 201–205].

Існує ряд причин, при яких медіація може мати проблеми у процесі впровадження, в саме: низька правова культура населення, без підняття якої неможливо провести жодну реформу в тому числі щодо введення того чи іншого правового інституту; низький рівень довіри до даної послуги, який пов'язаний з недостатньою інформованістю суспільства щодо переваг медіації, як альтернативного способу вирішення спору; прагнення однієї зі сторін задовольнити лише свої інтереси, не бажаючи йти на компроміс; стійка позиція суспільства, що звернення до суду – єдиний і беззаперечний спосіб вирішення спору; відсутність правового підґрунтя та фінансового забезпечення, адже будь-які реформи потребують значних затрат [5, с. 261–264].

Проаналізувавши вище викладене можна дійти до висновку, що медіація є досить важливим інструментом при вирішенні спорів, який допоможе розвантажити судову систему і зробити її більш ефективною. Вважаю, що перед прийняттям Закону «Про медіацію» потрібно усунути певні недоліки на рахунок вищої освіти медіатора та запровадження і ведення реєстру медіаторів. Також потрібно належним чином проінформувати населення про необхідність та ефективність даного інституту і надалі використовувати, як один з основних інструментів для врегулювання спору.

Список використаних джерел:

1. Мамницький В.Ю., Белей О.В., Дулепа В.П. Медіація в цивільному процесі: перспективи запровадження в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 3. С. 59–63.
2. United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (New York, 2018) (the «Singapore Convention on Mediation»).

20 December 2018. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/mediation/sg-convention/> (дата звернення: 05.10.2021).

3. Проект Закону про медіацію № 3504 від 19.05.2020 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 10.10.2021).

4. Цивільний-процесуальний кодекс України : Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 05.10.2021).

5. Ясиновський І.Г. Проблеми впровадження та проведення медіації в Україні. *Актуальні проблеми політики*. 2015. № 55. С. 260–267.